

Rovers

Jan Vanriet

ROVERS

roman

B&L

Voor 'Nora'

*It's still the same old story
A fight for love and glory
A case of do or die*

HERMAN HUPFELD

As Time Goes By, 1931

Stille jongen van elf. Hij bewondert de verzameling folklorepoppen van zijn moeder, uitgestald in een grote pronkkast in de eetkamer. Tientallen actieloze kleine mensjes met matte blikken, ze zitten of liggen op glazen schappen, het onderste schap gereserveerd voor het feestelijke, witte Wedgwood-servies van bijna doorschijnend porselein. De grootste exemplaren wordt een geprivilegieerd leven buiten de kast gegund, op legplanken tegen een wand van houtfineer. Boven hun ongeroerde hoofden hangt schuinweg de sierwimpel van een internationaal partizanencongres, een groene driehoek met daarop Picasso's vredesduif.

Moeder bracht de poppen van haar reizen mee, maar de meeste kreeg ze van vrienden die naar verre landen trokken waar ze zelf niet durfde te komen: Brazilië, Mexico en Japan. De jongen is eenzaam, niet erg avontuurlijk noch sportief, heeft weinig vriendjes. Hij leest veel, tekent graag insecten en geharnaste ridders. Als hij alleen thuis is, kiest hij een pop om mee te spelen, ze te aaien, te knuffelen. Zachtjes, uiterst behoedzaam, hij wil het kleergoed niet verkreuken of scheuren, probeert gewoon aardig voor ze te zijn. Hij begint van zijn kleine geliefden te dromen, meestal van de Bulgaarse folkloredanseres met rode laarsjes, soms de Franse markiezin.

Misplaatste schoonheid

Toch een zilveren vogel. Een die langzaam daalt, beheerst zwenkt, dan een brede bocht maakt. Onder een grote blinkende vleugel kijkt de schilder Louis Zoethout naar het verschoten lappendeken waarin vormen dingen worden die zich stilaan aftekenen. Rivier. Veldweg. Vale vlekken als van ingedroogd bloed. Heuvels van bruin gras. Heuvels van stuivend zand. Olijfbomen. Olijfbomen. Olijfbomen. De schaduw van een airbus glijdend over een wereld die de zeventigjarige kunstenaar weet te duiden. Maar hij kijkt afwezig, niet geïnteresseerd genoeg om precies te interpreteren wat hij werkelijk opmerkt. Piekerend over vele aanslagen.

Even probeert hij van onderwerp te switchen, zijn hoofd vrij te maken.

Hij keert zich naar de vrouw naast hem, naar Nora. Ze is acht jaar jonger. Ze zijn ongeveer veertig jaar samen, een officiële huwelijksverbintenis hoefde voor geen van beiden. De kinderwens bleef uit, wat te maken had met een pessimistisch wereldbeeld, gevoed door het rapport van de Club van Rome, een alarmsignaal over de grenzen aan de economische groei en de uitputting van de planeet. Dit sombere perspectief kan je de nieuwgeborenen niet aandoen, besloten ze toen, vastberaden, filosofisch, zonder rancune. Een kind op de wereld zetten was voor hen een onverantwoordelijke daad van bevestiging, op het criminele af.

Hij zou haar willen beschrijven wat hij zojuist zag, maar Nora doet zelt.

Af en toe maakt haar hoofd knikjes, hun ritme volgt de minieme turbulenties van het vliegtuig. Een boek sluimert mee op haar wollen rok van Marc Cain, de subtiële print van een luipaard. Ze houdt de paperback in een flauwe ontspannen greep, *Herzog* van Saul Bellow, een verhaal over crisissen, existentiële pijn, diepgaande vragen over de kwijting van schuld. Ze leest het ieder jaar opnieuw, al van voor ze

Zoethout ontmoette; de katernen hangen los, de titelpagina is verdwenen, het slappe omslag gescheurd. *Herzog* klit met vergeelde stroken tape aan elkaar.

Uit een soort meelevens kocht Zoethout haar de nieuwste uitgave, maar die wil ze niet. Fetisjisme hoort bij dit stukgelezen boek. Het is een mentaal traject dat ze samen hebben beleefd, nog steeds beleven, Moses Herzog en zij. Via het rommelige leven van de protagonist kent Nora de landmarks en het stratenrooster van Chicago op haar duimpje; blindelings loopt ze The Magnificent Mile af, uiteraard samen met Herzog, misschien haar dierbaarste en trouwste vriend. Haar leidsman binnen de betoverende doolhof van de literatuur.

Rauw vlees, denkt Zoethout, als hij schuinweg de roman ziet liggen.

Dat het iets heeft van een onverzorgde wonde, zo'n bundel papier – geplakt, bevekt, verfomfaaid, haastig bekribbeld met blauwe bic.

*

Onrustige gedachten, Zoethout probeert ze om de tuin te leiden. Hij verplicht zich te focussen op recente prettige gebeurtenissen of amusante ontmoetingen. Zo herinnert hij zich een gesprek met een mooi meisje van zestig dat hij soms voorbij ziet fietsen op weg naar de vrouwenfitness. Telkens vindt hij het fijn om met haar een praatje te slaan, ze klinkt blijmoedig, een beetje flirterig.

Gisteren remde ze plots, keerde zich naar hem en vroeg wat hij van Napels vond. Ze was pas terug en nogal ontgoocheld over de stad, die ze als erg smerig en verslonsd had ervaren.

'Beschamend,' zei ze, 'zo'n armoedige plek in Europa, in onze achtertuin.'

Ongewoon haar ergernis. Zo dichtbij ging het hopeloos mis, terwijl wij er bijna met onze neus bovenop zaten. Bovendien bleek het er een heksenketel (Italianen rijden als *imbecielen*), ook dat nog. Akkoord, het lijkt een gemeenplaats, maar als je er middenin chauffeert – wat zij had

gewaagd – raak je hoorndol van het driftige claxonneren en de resem obscene verwensingen. Vergeet defensief rijden! Gelukkig had Pompeï grote indruk gemaakt. Gesmoorde esthetiek die haar naar de keel greep.

'Wat vond jij?' vroeg ze. 'Jij was er toch ook?'

Terwijl Zoethout een prompt antwoord schuldig bleef, daagde hem niet zozeer de stad en de baai, wel het beeld van een lieve vriendin met wie hij en Nora de regio hadden bezocht, of beter: hij zag twee foto's die Nora toen van haar had gemaakt. Een op het afdalende pad naar de rode villa van Curzio Malaparte op Capri – zij, ondeugend poserend onder de schaduw van kurkdroge pijnbomen. De andere, volgens de tijdsindicatie onder op het beeld bijna twee uur later, op een terrasje, achter een Spritz. Giechelend klemt ze met een hand de veel te grote groene zomerhoed op haar hoofd; hij lijkt een blad van een bananenboom, staat haar uitdagend en prachtig.

'Ik heb een parasol opgezet,' lacht ze, elegant als steeds.

Hij ziet ook haar druipnatte stroblonde haren, uitgeregend tussen indrukwekkende tempels in Paestum.

De volgende dag slenterden ze door Ravello, romantisch plekje, schilderachtig vergezicht over de Amalfikust. Een gevelbord leerde dat Wagner hier, geïnspireerd door de tuinen van Villa Rufolo, aan zijn *Parsifal* werkte. Of wisten ze dat reeds uit de Capitool-reisgids? Vreemde plek vonden ze, zo zonovergoten en bedwelmend vanwege het parfum van citroenbloesems, om uitgerekend hier hallucinaties met on aardse nevelen op te roepen en te dichten over kuisheid, graalridders en een heilige speer.

Toen belde een kennis uit Antwerpen, opeens hoorden ze een snoterend thuisfront. Er bleek zomaar op straat een klein meisje neergeknald, samen met haar zwarte au pair. De schutter, een jeugdige neofascist, een verward iemand met dwaze, noem het gerust abjecte ideeën over gekleurde mensen en witte suprematie. De drie reizigers kenden het vermoorde kind, ze kenden de moeder, beter nog, ze kenden ook de opgewekte grootmoeder.

Op slag waren ook zij mentaal aangeschoten wild, en ze zwegen,

bijna kotsend van het overaanbod aan misplaatste schoonheid rondom. De eerder bezongen Vesuvius opeens een gedrocht, een puist die terstond mocht uitbarsten.

Die avond, in een volkse trattoria, volgden ze gespannen de rechtstreekse televisiebeelden gestraald vanuit hun eigen eensklaps zo verre stad. Rai Uno had een reporter geposteerd in een steegje waarvan ze bijna alle kasseien herkenden. Achter hem stonden boze, bedroefde mensen die kaarsen aanstaken, bosjes bloemen en lieve speelknuffels neerlegden.

De man berichtte als een stresskonijn, alsof zonet de staat van beleg was afgeroepen. Schijnbaar verkeerde hun vaderland in nood, zij keken ongelovig toe.

Veel te kort daarop stierf onverwachts de blonde reisgenote. Op een ochtend lag ze levenloos in bed. Klontertje dat een ader stremde.

Napels zien en dan sterven, zuchtte Nora.

Rouw Der Arbeiders

In het vliegtuig zit hij nog even te tobben over zijn nieuwe, onaffe schilderij, het portret van een verongelukte voetballer van Manchester United, een van de *Busby Babes* die omkwamen in een vliegramp nabij München, op 6 februari 1958. De crash, na een mislukte start in de sneeuw, maakte 23 slachtoffers en Zoethouts herinnering presenteert de foto in *De Volksgazet* die hem als kind erg aangreep, een gekapseisd wrak met een afgestompte snuit. Het metalen overblijfsel lag plomp gekanteld als een potvis die zich op het strand had gegooid. Honderden sneeuwvlokken dansten een sprookjesachtig raster over het grijzig gedrukte beeld. Zulke vette sneeuwvlokken kende het kind enkel van op een kerstkaartje van Anton Pieck, maar dit? Dit was rauw drama.

Eveneens herinnert hij zich een foto van het team vlak voor opstijgen, haarscherp beeld deze keer, een rijtje welgeklede jongemannen naast het vijftredetrapje tot het passagiersruim van de Airspeed Ambassador van BEA; allen gegoten in een deftige wollen winterjas, klassieke Engelse snit, met een krakend wit overhemd en een opvallend formele das. Een iemand heeft zelfs een elegant hoedje opgezet, eerder een burgermannetje met flair dan een populaire sportieveling. Matt Busby, de manager, *a soccer legend*, staat dan al op het trapje en schouwt met vaderlijke trots zijn bende, de *babes*. Hijzelf heeft een duffelcoat omgeslagen, draagt een pet, casual, zoals toen alle supporters op Old Trafford, veelal industriearbeiders en langdurige werklozen.

Het bewuste portret is het eerste van een reeks die Zoethout hoopt te schilderen. Een serie over bodemloos verlies, meer bepaald over de heftige rouwbeleving van de werkende klasse. *Disaster United* wordt de titel.

Zoethout meent dat verpletterende gevoel te kennen.

Hoe hij toen naar de wrede wereld keek, die leegte. Hoe zijn kinderverstand moeite deed dit te duiden.

Wat het jongetje zich afvroeg: hoe het nu verder moest met meneer Busby die de ramp had overleefd?

Stel, denkt hij... Stel dat zo dadelijk de airbus neerstort en iemand ziet morgen mijn laatste schilderij hangen in het atelier, een bedroefd voetbalportret van een bedeesd lachende jonge kerel in een rood shirt met een witte halskraag, het postume werk van de inmiddels verkoolde kunstenaar, ook ik slachtoffer van een vliegramp – het merkwaardige toeval, de absurde samenloop van omstandigheden...

Hij heeft een punt. Zal het achteraf als een voorteken worden geïnterpreteerd dat Zoethout vorige week besloot dit portret aan te zetten?

Was het geen waarschuwing rechtstreeks uit den hoge: Goede vriend, stap niet in die doodskist... En heeft de kunstenaar de hint niet al te hovaardig afgewimpeld?

Maar had hij wel de betrouwbaarheid van zo'n omen kunnen toetsen, kon hij hebben geweten hoe een goddelijk teken wordt geserveerd?

Onmogelijk, weet Zoethout. Hij bezit niet de occulte gaven van hogepriesters of van tovenaars. Aan het aflezen en interpreteren van botjes en karkas heeft hij zich nooit gewaagd, hoe vaak hij al een kip of kalkoen had versneden.

Sevilla, café solo

Zoethout kijkt opnieuw naar het landschap, alsof hij het door een telelens dichterbij haalt. Stippen die auto's worden, stilaan specifieke merken. Het vliegtuig maakt lichte schokjes. Vleugelkleppen half uit, de wielen knarsend uit de luiken.

Binnenloeren in flatgebouwen van meestal rode baksteen, in woonkamers met mensen aan hun dagelijkse slag.

Het gevoel van niet meer in een airbus te zitten, maar door levitatie zomaar boven het straatgebeuren te zweven – een wonderlijke, paranormale gewaarwording, mocht hij niet de bonte, alledaagse opschriften van winkels en bars kunnen aflezen. Overal herkenbare logo's van grootmerken. Dan verder glijdend langs uitgestrekte weiden. Sportvelden. Hangars. Pleintjes van beton.

Nu wipt het toestel over het tarmac. Dansende sprongetjes tot het zijn evenwicht vindt, rustig uitbolt. Taxiënd naar de parkeerplek. Brandweer rijdt weg. Karretjes voor de bagage zijn al ter plekke.

Nora's boek valt op het vloertapijt. Ze geeuwt wakker. Opgelucht. Zachte landing.

De purser deelt de lokale tijd mee. Aeropuerto San Pablo de Sevilla. Exact twaalf uur tweeëntwintig. Temperatuur zesentwintig graden Celsius.

WE REMIND YOU TO PLEASE WAIT UNTIL YOU ARE INSIDE THE TERMINAL TO USE ANY ELECTRONIC DEVICES.

Overbodige boodschap, het kan niemand wat schelen.

Klik. Handbagage uit opbergkastjes. Iedereen ongedurig.

Opnieuw verlangt de purser alle aandacht. Er blijkt een onverwacht probleem met de afhandeling van de koffers. Het is Zoethout niet duidelijk of het een technisch mankement betreft, dan wel een spontane protestactie van het grondpersoneel. Maar de luchtvaartmaatschappij rekent op het volle begrip van de passagiers. Er wordt ze een rustig wachtplekje beloofd, zo nodig een drankje (foambekertje café solo,

piepschuimsmaak). Het ongemak zal hooguit een uurtje duren, waarvoor excuus. Dank voor uw keuze voor onze maatschappij. Mobiele telefoons mogen weer worden gebruikt.

Opnieuw spelen de aanslagen.

Mister Pleasant

DAS ATTENTAT! Zo hoort het te klinken. Ferm staccato. AT-TEN-TAT! Rakketakketak! Opwindend geluid van de kalasjnikov. Eenvoudig machinegeweer, spotgoedkoop, erg in trek in criminele annex terroristische milieus. Onwijs handig én hoogst betrouwbaar voor de consument. In Brussel verhandelt men de AK-47 vlotjes onder de toog aan familiale drugsbendes, niet zelden puberende clans die hun revier willen verdedigen, liefst uitbreiden.

Nee, tegenover het Duitse *Attentat* lijkt het Nederlandse woord 'aanslag' alleen maar uitnodigend voor een lome vinger op een toetsenbord.

Wachtend in de lounge van de *aeropuerto*.

Zoveel aanslagen die Zoethout te binnen schieten. Bijna de tel kwijt. Toch weet hij, keer op keer, perfect waar hij zich bevond en waar hij mee bezig was. Toen John F. Kennedy werd neergeknald op een vrijdag in november begin jaren zestig, was hij vijftien. Hij lummelde in zijn jongenskamertje, staarde naar een studieboek over meetkunde. De hoop dat de formules zomaar tot in zijn hersens zouden stralen. Maar er bestond geen bovennatuurlijke wifi.

In de woonkamer keken zijn ouders naar *Bonanza*, genietend van een kop Moccona-instantkoffie, tot plotseling zijn moeder verschrikt gilte: 'Loewie, kom snel kijken!'

Louis zag een uitgestrekt grasveld in Dallas en tientallen mensen die in shock wegrenden. Sommigen wezen verdwaasd omhoog, in de richting van de knallen, naar een vredig bakstenen pakhuis, een bibliotheek.

De volgende dag stonden de kranten vol over drie fatale kogels uit een geweer met een televisier, en over de veronderstelde dader, iemand met een dubieuze doopceel: Russische achtergrond én communist. Radio Veronica draaide rouwmuziek.

Vijf jaar later werd Jacks jongere broer Robert neergeschoten toen hij campagne voerde als presidentskandidaat. Louis Zoethout was eerstejaars aan de kunstacademie en knoeide op het schilderij van een weerbarstig stilleven. Het kwam er voor hem op neer om met te weinig kunde te speuren naar iets origineels, naar het betrachten van een eigen beeldtaal. Te hoog gegrepen, toen. Ondertussen zong hij populaire liedjes van The Kinks, 'Mr. Pleasant' of 'Dandy'. Een klasgenoot vond dat zijn gelooid stem klonk als die van Dave Davies. Af en toe vormde hij een duo met Saartje, een langharig meisje dat knap gitaar speelde. Ze schreef haar eigen protestsongs, waarin ze maatschappelijk onrecht aanklaagde en dwingende vragen opwierp: 'Wanneer eindigt dit ooit?' of 'Hebben we dan niets geleerd?' Haar vader handelde in Duitse diepvriezers en vaatwassers.

Saartjes verschijning beantwoordde aan het tijdsbeeld: ze had min of meer de looks van Joan Baez en ook iets van haar hoge stem. Maar wie was hij, de slungel die in haar schaduw stond te frunniken? Een van hun favoriete nummers was 'Homeward Bound' van Simon & Garfunkel. Ze zongen het een beetje hees, ingetogen harmonieus alsof innerlijk een zacht haardvuur brandde.

*I'm sitting in the railway station,
got a ticket to my destination, hmmmhmm...*

Over zijn eigen bestemming leefde hij in het ongewisse.

Het tumult van de wereld dat langs hem raasde, de complexe situatie met zijn ouders die elkaar in hun psychische boksmatch harde klappen tobrachten, de twijfel of hij wel een kunstenaar was en de scepsis over de liefde die hij nog niet had ontmoet, die misschien niet voor hem was weggelegd... 'On a tour of one-night stands', de volgende songregel, was hem evenzeer vreemd.

Toen de transistorradio berichtte over de aanslag in Los Angeles, en Bobby's dood aankondigde, verstomde de luim in het atelier. Het kwam nooit goed met het stilleven *Stenen kruik met kalebas*.

Sbarro Massacre

Vele moorden zouden volgen, de een al driester dan de andere. Over de globe blakerden brandhaarden, escaleerde brutaliteit. Verbijsterd, bijna ontkennend, staarde Zoethout, inmiddels vijftig, naar zijn computerscherm toen de Twin Towers verpulverden in een indrukwekkende stofwolk.

Het rechtstreekse verslag op CNN snoerde hem de strot dicht en in een reflex van ontzetting keek hij door zijn Antwerpse dakvenster over de eeuwenoude stad; de schrik dat hij ieder ogenblik een grijsgele orkaan van rommel en giftigheid kon verwachten, een hoos die zou opsteken boven de dakpannen van de altijd rustige overkant.

*

Jeruzalem. De *slachting* van de Sbarro, een pizzeria op het snijpunt van King George Street en Jaffa Street. Een bomaanslag op 9 augustus 2001, uitgevoerd door een Palestijnse zelfmoordterrorist, maakte vijftien dodelijke slachtoffers, onder hen vijf Nederlanders.

Toen ze zes jaar na deze feiten de heilige stad verkenden, wilde Nora absoluut Mea Sjarim bezoeken, de wijk van de chassidische joden. 'Alsof er in Antwerpen niet genoeg rondlopen,' had Zoethout gemopperd. Hij begreep haar nieuwsgierigheid niet.

Het geneerde hem om specimens van curieus vroom volk te gaan beloeren.

Nora bleek niet te overhalen. Ze sloeg een bebloemde zijden pareo om tot op haar witte sneakers. Met een lichte cardigan liet ze geen porie van haar huid op armen en schouders onbedekt. Alleen het puntje van haar neus priemde vanonder haar zonnebril. Zoethout volgde dan maar gedwee, keurig in een linnen jasje en een beige panama op zijn hoofd. Dit laatste als toegifte aan de voor hem troebele goddelijke wetten. Maar hun vermomming nam de onvriendelijkheid niet weg waarmee ze

werden bekeken, of juist *niet* werden bekeken. Voor de diepe gelovigen, bijna exclusief mannen, die in de waan leven van een radicaal en superieur denksysteem, bestonden ze niet. Hooguit waren ze onzuivere lucht.

Na de ongemakkelijke rondgang ontdekte Nora een levendig eet-huisje waar ze iets verfrissends wilde drinken. Maar haar reisgezel had er geen zin in, hij had het vreemde, wrange gevoel dat er iets niet klopte met de ligging. Te roerig, vond hij, en te open, zo op een hoek van een drukke verkeersader.

‘Te open, voor wat?’ vroeg Nora.

Dat hij aan een aanslag dacht, durfde hij haar niet te bekennen.

Ook niet dat hij het telkens bijna bestierf wanneer hij in een taxi zat die pal achter een stadsbus reed en bij iedere halte mee stopte en wachtte.

Louis Platbroek zag overal bussen de lucht invliegen. Nasmaulend schroot, aangebrande geur. Zulke dingen gebeuren nu eenmaal.

Ze gingen uiteindelijk elders een versnapering nemen, vonden een ordeloos, wel gemoedelijk koffiehuis.

Terug in zijn hotelkamer googelde Zoethout ‘aanslagen+Jeruzalem’ en bijna zonder overgang duikt hij in allerlei berichtgeving over de ‘Sbarro Massacre’. Inderdaad, het drukke eet-huisje. Hij vertelde een vriend over zijn intuïtie, over zijn miraculeus instinctief verweer. Hij begon zich af te vragen of het niet pathologisch was, zijn schrikhouding. Dat hij overreageerde?

Hij voelde zich al evenzeer onveilig wanneer hij boven op de Bijbelse stadswallen wandelde en beneden in de steegjes gewapende burgers met hun kinderen zag rondhangen; mannen met stevige baarden die onder het overhemd een gebedskleed droegen met lange, witte draden, wimpers van hun onuitsprekelijke god. De flarden dansten op hun wijde, donkere broek, zoals het vuurwapen wipte op hun buik en het joch op de sterke arm, dat tegenwong.

‘Wil je meer weten over die aanslag?’ vroeg de vriend, een journalist die al in de jaren tachtig toegang had tot het hoofdkwartier van de PLO in Tunis, ginds Yasser Arafat frequenteerde en nog steeds aan de infor-

mele praat was met allerlei Palestijnse autoriteiten, de nieuwe politieke dynastieën. Cementbaronnen, zei de man, beton maakt die leiders schatrijk.

‘Met meer weten bedoel ik: wil je het resultaat zien?’ zei hij nog.

Dezelfde avond ontving Zoethout in zijn mailbox een tiental foto’s die het internet het publiek onthield. Ijselijke getuigenissen van de beestenbende, niet enkel de chaos van het vernielde interieur en de enorme plassen geronnen bloed werden getoond, maar ook mensenresten, verscheurd en verkoold. Hulpdiensten in de weer. De radeloosheid van een medewerkster van het medische onderzoeksteam die recht in de lens van de politiefotograaf kijkt van laat-me-met-rust, maar vooral: hoe raap je, met je latex handschoentjes, een gekatapulteerd hoofd op?

Zoethouts aandacht werd aangezogen naar een grote scherf porselein die voor de tapkast op de plavuizen lag.

Dan drong het tot hem door dat wat hij voor een stuk aardewerk hield, de helft bleek van een mooi effen gelaat. Hij bestudeerde het overblijfsel van een vlezig profiel alsof het een fragment betrof van een klassiek beeldhouwwerk.

Canova, dacht hij, misschien Bernini. Fluwelig marmer, gevoeliger dan huid.

Vermoord meisje, dat een prachtige godin had kunnen zijn.